

L'Arxiu Nacional conté un valuós recull d'imatges

Les fotografies dels Brangulí han estat l'última aportació que s'hi ha fet

—Josep Cruañas i Tor—

El mes de febrer es va fer públic que l'arxiu d'imatges dels Brangulí havia passat a formar part de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Els familiars que n'havien gestionat el lliurament van agrair al Col·legi de Periodistes el suggeriment i les gestions fetes en aquest sentit arran de l'exposició dedicada als Brangulí que es va muntar al Col·legi. Aquest important arxiu ha enriquit notablement el ja per si mateix prou important fons d'imatges de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

L'Arxiu Nacional de Catalunya es va crear el 28 de novembre de 1980, mitjançant un decret de la Generalitat. Es va decidir instal·lar-lo en l'edifici que els anys del franquisme havia allotjat la redacció, administració i tallers dels diaris del *Movimiento Solidaridad Nacional* i *La Prensa*, i que havia de ser traspassat a la institució autonòmica.

El traspass es va ajornar més del compte a causa del trasbals causat pel cop d'Estat del 23-F, però finalment, el mes de juny de 1981, el primer director de l'Arxiu, Casimir Martí, va poder-hi entrar i començar-ne l'habilitació.

L'endarreriment del traspass va crear una situació difícil, ja que en el local continuava havent-hi el personal de l'administració dels diaris, perquè des que s'havien tancat no s'havia pres la decisió

d'on havien d'anar. Evidentment, els fets del cop d'Estat no van facilitar les relacions de cohabitació.

El personal va ser traspassat a diverses dependències de l'administració perifèrica de l'Estat, excepte dues persones del magatzem, que es van quedar com a personal de la Generalitat i que han restat com a personal de l'Arxiu.

Les primeres obres que s'hi van fer van ser les del magatzem, a la part del pati interior, on es van instal·lar els compactes, condicionats a prova d'incendis. El que llavors es volia fer era un edifici de nova planta sobre el solar, i l'arquitecte Coderch va arribar a fer-ne el projecte, però es va aturar perquè l'espai de magatzem que donava era petit per les previsions de creixement. A partir d'ací es va pensar a fer un nou edifici en un altre indret, i finalment es va decidir d'emplaçar-lo a Sant Cugat del Vallès. La nova seu està molt avançada. S'ha conclòs la construcció de la part central, que es compon de quatre torres situades en un quadrat, on anirà el magatzem, a més d'altres dependències.

Manquen fer només dos mòduls, situats al davant i al darrera del que s'ha construït. S'hi construiran les dependències d'atenció al públic i actes externs, i al darrera, les de recepció de documentació, restauració i pre-classificació. Es preveu que en el termini d'un any o un any i mig es pugui començar el trasllat.

Funcions de l'ANC

Fins fa tres anys no es va fer una remodelació de la part de les dependències de l'edifici on hi ha les dependències de treball del personal i una sala de lectura. Actualment, a les instal·lacions provisionals l'arxiu disposa d'un laboratori de restauració de documents de paper i pergami que permet atendre les actuals necessitats, amb una cambra per desinfectar, humidificar i assecar.

— El primer nucli de fotografies de l'arxiu d'imatges el va constituir la documentació gràfica dels diaris *Solidaridad Nacional* i *La Prensa* —

En crear-se l'ANC es van definir les seves funcions, que havien d'anar en dues línies. En primer lloc, preservar i conservar la documentació de l'administració pública quan ja no tingui una utilitat administrativa; en segon lloc, la conservació de tota mena de documentació pública o privada de caràcter històric i els arxius d'aquelles institucions que els hi dipositin. Aquest segon aspecte és el que completa el seu caràcter d'històrico-nacional, a part de l'administratiu.

La llei d'arxius de 1985 va acabar de definir l'estructura arxivística del nostre país, que es constitueix de l'Arxiu Nacional i una xarxa d'arxius històrics comarcals.

Amb la finalitat de preservar i esporgar la documentació administrativa s'ha desplegat la normativa que marca els criteris per a la tria i conservació i posteriorment el dipòsit en l'arxiu nacional o en un de comarcal, segons la mena de documentació. De fet, de les diverses fases de tractament de la documentació, l'arxiu acollirà la documentació en el pre-arxivatge, que és entre

els 16 i 30 anys de vida; posteriorment, complerts els trenta anys, ja passa a formar part del fons històric.

Els inicis

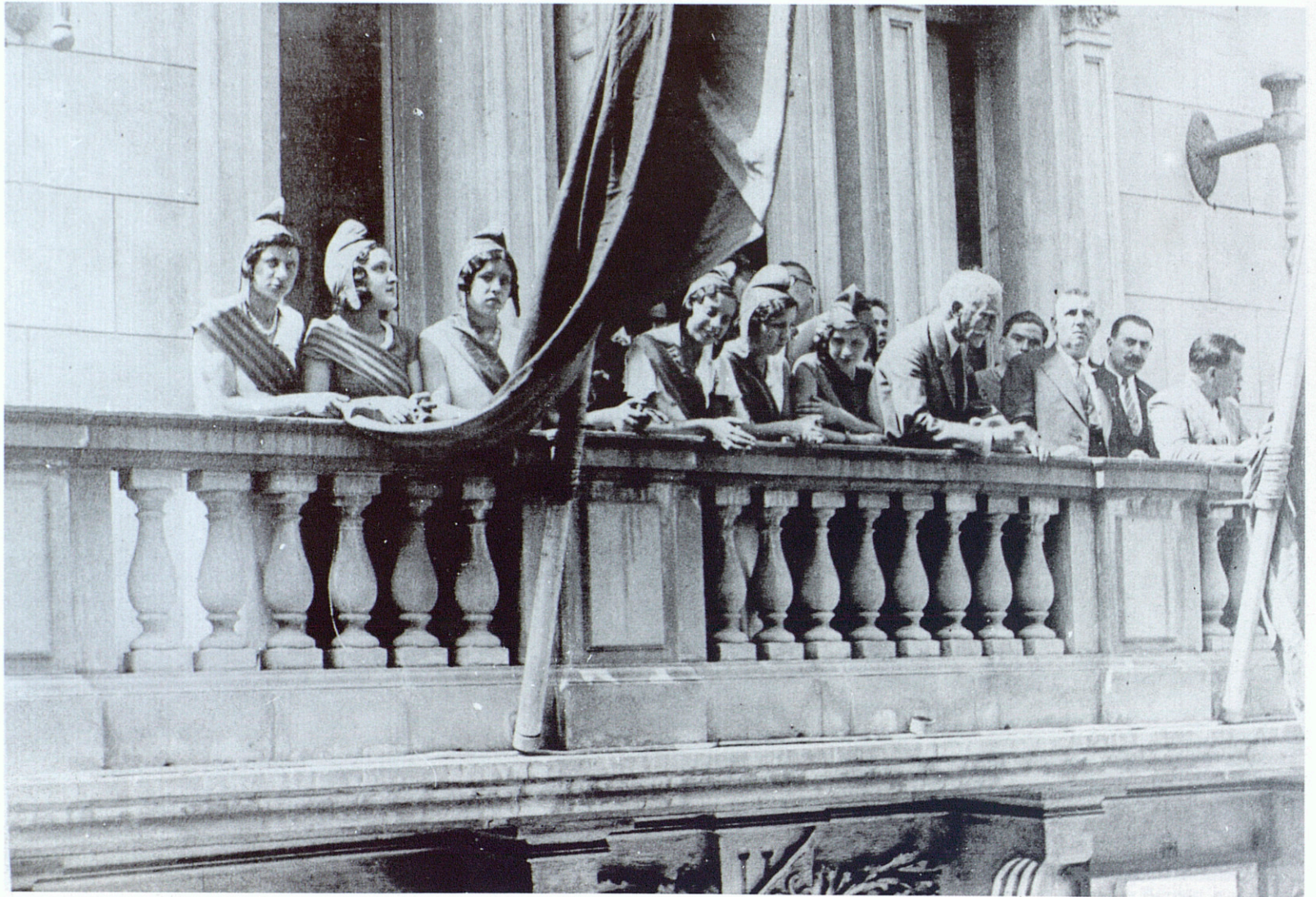
Els primers temps van ser veritablement heroics i es va tirar endavant gràcies a la tenacitat i l'esforç del seu primer director, Casimir Martí. L'edifici que van heretar estava en unes condicions força lamentables. Encara tenia la rotativa del diari que es va desmuntar i tot l'arxiu dels dos diaris. La primera preocupació de Casimir Martí en prendre possessió del local de la Soli va ser vigilar que no es destruís o que no s'emportessin l'arxiu dels diaris. A part d'això, la primera donació que va entrar va ser l'arxiu de l'arquitecte i jardiner Santiago Rubió i Tudurí, donat per la seva vídua. Posteriorment, el fons de L'Espanya Industrial, i van seguir-ne molts d'altres.

En els deu anys passats des de la fundació,

"El més petit de tots" és presentat al President Companys el dia 1 de febrer de 1937.

D'esquerra a dreta, Jaume Miravittles, Lluís Companys, l'escultor Miquel Paredes i Josep Tarradellas. (Fons del Comissariat de Propaganda, ANC).

— **Hi ha els arxius particulars dels fotoperiodistes Brangulí i Gaspar i un reportatge al front d'Aragó fet per Francesc Farran** —

Francesc Macià al balcó de l'Ajuntament de Palamós, en la visita feta el 21 d'agost de 1932. (Foto: Domínguez, del Fons Francesc Macià, ANC).

Els Brangulí: fotografies i moltes coses més

Joaquim Brangulí i Claramunt, darrer membre d'aquesta nissaga de fotògrafs, abans de morir havia encetat converses amb Casimir Martí, que llavors era director de l'ANC, per tal de negociar l'ingrés del seu arxiu a aquest centre a fi que fos conservat per a la posteritat. Malauradament les converses van quedar estroncades per la mort d'aquell. Tot i això els seus hereus, la seva germana i els nebots, seguint el mateix esperit de vetllar perquè aquell patrimoni pogués ser conservat, van prosseguir les converses, que com hem dit van arribar a bon port. A primers d'aquest any es va fer el trasllat del fons a l'ANC.

Cal destacar la importància del fons Brangulí per diverses raons. En primer lloc per la riquesa documental gràfica, ja que conserva positius i negatius, de tota la vida professional, iniciada a la primeria de segle per Josep Brangulí i Soler i seguida pels seus fills Xavier i Joaquim fins que es van jubilar. Només això ja té un valor incalculable, però l'arxiu es compon també de tota la documentació complementària de treball, des de llibretes de fórmules de revelatge de laboratori, fins a catàlegs de màquines fotogràfiques, passant per carnets de les publicacions on van treballar, correspondència, comptabilitat: tot el que ha de fer possible l'estudi de la

vida d'aquests fotògrafs i alhora ajudar a fer la història d'aquesta professió a Catalunya. En tercer lloc cal dir que una altra virtut de l'arxiu és que està força ben ordenat, cosa ben estranya dins d'aquesta professió, en què es treballa sempre contra el temps. A més de l'ordenació bastant completa fins als anys de la guerra, cal dir que es conserven molts retalls de les fotografies publicades i col·leccions d'algunes publicacions on van col·laborar. Aquest material serà d'un gran valor per poder fer la catalogació i documentació de totes les imatges.

L'esperit dels Brangulí de conservar tota la documentació de la seva feina i l'actitud dels seus hereus que han valorat el patrimoni que se'ls havia llegat han fet possible que no es dispersés i, en dipositar-lo en un arxiu públic, pot ser conservat per a la posteritat i posat a les mans dels investigadors.

L'actual director de l'arxiu, Josep M. Sans Travé, parla amb veritable entusiasme d'aquest fons, i anuncia que de seguida es dedicarà un esforç especial per a la catalogació d'aquests i d'altres fons menys importants de fotografies, per poder-los posar a disposició dels investigadors tan aviat com sigui possible. ●

l'arxiu ha anat agafant cos com a fons històric i comença a rebre els primers fons produïts per la Generalitat des de la restauració, el 1977.

Un dels buits que encara no s'han pogut omplir és el de la part dels arxius de la Generalitat republicana, que van ser portats per les tropes ocupants a Salamanca. Fins ara no ha estat possible la seva recuperació, tot i que se n'ha fet la catalogació i microfilmació. D'aquest període sí que es va poder recuperar la part d'arxiu que havia quedat en l'arxiu administratiu de la Diputació de Barcelona. També l'arxiu personal i el de la presidència de Francesc Macià, que van ser donats per la seva filla. L'arxiu personal de Macià era a Valmanya quan va esclatar la guerra, i llavors Marc Aureli Vila, amb un escamot de mossos d'esquadra, el va portar a Barcelona. En acabar la guerra algú el va dur a la Biblioteca de Catalunya, preveient que espoliarien l'arxiu de la Generalitat, tal com va passar. El darrer lloc del camí va ser l'arxiu de la Diputació, on es va trobar quan se'n va fer la darrera ordenació i trasllat.

Fent un breu esment dels fons que actualment té en la secció no administrativa, hi ha, entre les entitats, els de diverses fàbriques, com ara La Maquinista Terrestre i Marítima, L'Espanya Industrial o la Colònia Sedó; arxius de personalitats com ara Francesc Macià, Ventura Gassol, Bosch i Gimpera, Duran i Bas, i Eugeni d'Ors, entre d'altres, o d'institucions i entitats com l'Assemblea de Catalunya, el Congrés de Cultura Catalana o el PSUC. En un altre sentit, hi han entrat arxius patrimonials de diverses cases senyoriales catalanes, com ara la d'Albi, Castell Darnius, Centelles-Soferino, o Güell-Comilles. En l'apartat de gràfics, s'hi troba una important col·lecció de cartells, entre els quals hi ha un bon fons del període de guerra provinent de la col·lecció.

Fons de gràfics i imatges

Aquest apartat inclou la part de cartells de la col·lecció Pau Mercader de Valls del període de la República, o la col·lecció Cusi de cartells de prevenció d'accidents del treball. L'altra part important està formada per les imatges fotogràfiques.

A l'arxiu, des d'un bon començament es va plantejar la necessitat de tenir en compte la documentació d'imatges, per això té una secció específica que en poc temps ha aplegat una sèrie de material de diverses procedències que ja té una gran entitat. En aquest apartat, des d'un bon principi s'han condicionat dues habitacions amb control d'humitat per tal d'atendre la necessitat específica per a la conservació de negatius i fotografies.

El primer nucli d'aquesta secció és la documentació dels diaris *La Prensa* i *Solidaridad Nacional*, la qual va ser trobada intacta i es conserva en el mateix ordre que es va trobar. És com ho solen tenir els diaris, aplegant les imatges per temes i personatges.

Aquest fons abasta tota la vida dels rotatius des del 1940 al 1979.

Una altra part important del fons és la que comprèn documentació d'empreses com ara La Maquinista Terrestre i Marítima, la fàbrica de cotxes Elizalde, Manufactures Sedó, Tabacs de Filipines... Entre aquestes destaca el fons de La Maquinista, compost de les plaques que es feien del material fabricat per aquesta empresa, que és d'un valor fonamental per a l'estudi de l'evolució de la tècnica i l'enginyeria a casa nostra.

Fotoperiodisme

En l'apartat d'imatges del fons de fotògrafs, cal destacar els de Francesc Farran i Brugué, que consisteix en un reportatge del front d'Aragó el 1937 fet per encàrrec del Comissariat de Propaganda, i el fons del fotògraf, periodista i operador cinematogràfic Josep Gaspar i Serra, adquirit a Buenos Aires, on Gaspar havia viscut molts anys. Es compon de plaques de vidre i positius de l'activitat periodística i inclou fets de política, personatges, esports, cinema, aeronàutica i paisatge. Es completa amb el que va anar a parar a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, el qual recull vistes aèries de diversos indrets de Catalunya. Hem de tenir en compte

Francesc Macià i Ventura Gassol a l'Havana, el 1928, amb membres de la Conferència Separatista celebrada a la capital cubana. (Fons Ventura Gassol, ANC).

— Un altre fons important és el de fotografies de Barcelona des de finals del segle passat fins al 1929, adquirit a Madrid —

La directiva de la Companyia de Tabacs de Filipines, el 1890. (Foto: Fons Tabacs de Filipines de l'ANC). A la dreta, Francesc Macià saludant la senyora Torrents, guanyadora de la travessia al port de Barcelona, el 18 de setembre de 1932. (Foto: Domínguez, del Fons Francesc Macià, ANC).

que Gaspar va ser durant molts anys el fotògraf del pioner de l'aviació catalana Canudas. També hi ha el fons de Ramon Puig i Marco del període 1880-1940. A més, un fons adquirit a Madrid de fotografies de Barcelona del període del final de segle passat al 1929. En darrer lloc hi ha el fons Brangulí, del qual parlarem seguidament.

Altres fons fotogràfics

En un altre aspecte, hi ha els arxius provinents d'institucions diverses, com ara el PSUC, l'Institut Escola, la Mútua Escolar Blanquerna, el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'Institut Verdaguer o també els personals de Duran i Bas, Duran i Ventosa, Bosch Gimpera, Armand de Fluvià, Eugeni d'Ors, Raimon Noguera o Víctor Alba. Tots recullen imatges de les activitats d'aquestes institucions i personalitats.

Per acabar, i referit a la vida de la Generalitat, hi ha un conjunt de fotografies del Comissariat de Propaganda del període de guerra que es va trobar a la Biblioteca Nacional de Madrid. Les fotografies tenen una deficient documentació i no hi ha constància dels diversos fotògrafs que hi col·laboraren, cosa que serà difícil d'esbrinar. També el fons de quatre-cents cinquanta fotografies de Francesc Macià, la majoria de les quals van ser fetes pel fotògraf Josep Domínguez Martí i recullen tota una sèrie d'actes i activitats del president. ●

— **L'arxiu d'imatges es completa amb fotografies procedents del PSUC, l'Institut Escola, la Blanquerna i el Comissariat de Propaganda** —